

Martha Graham

(1894 - 1991)

Frontier (1935) Foto Barbara Morgan

In 1915 richtten Ted Shawn en Ruth St.Denis de school en het gezelschap Denishawn op. Het werd één van de belangrijkste pijlers van de Amerikaanse moderne dans. Ze vormden mensen als Doris Humphrey, Charles Weidman en Martha Graham, die in 1916 les gingen volgen aan de school en later toetrad tot het gezelschap. De werken uit hun vroegste periode behandelden veelal exotische en mystieke thema's. Martha Graham danste in 1920 de hoofdrol, een jong Inca-meisje, in *Xochitl*, een choreografie van Ted Shawn. In 1923 verliet Martha Graham de Denishawn Dancers.

"Niet ik, maar Ruth St.Denis en Ted Shawn hebben de moderne dans uitgevonden - al houd ik niet van die term." (Martha Graham)

Op 18 april 1926 danste Martha Graham haar eerste recital in New York, *Chorale*, op muziek van César Franck. In 1927 stichtte ze de Martha Graham School of Contemporary Dance.

"In deze meest efemere kunstvorm wordt Martha Graham beschouwd, en ik geloof met recht, als onsterfelijk. Dansers en danseressen zullen door haar werk op een andere manier dansen. Zonder haar was ik nooit geworden wie ik ben. Noch Robbins, noch Tudor, zelfs Balanchine, geen enkele danser of danseres vandaag zouden zijn wat ze zijn. Haar bijdrage is, technisch gesproken, de belangrijkste uit de hele Westerse dansgeschiedenis." (Agnes de Mille, Amerikaanse danseres en choreografe)

Uit haar school recruteerde ze de dansers voor haar gezelschap, waarmee ze voor het eerst optrad in 1929. *Heretic* (1929) is één van de opmerkelijkste choreografieën uit deze periode.

"Haar composities zijn intens persoonlijk, een projectie van haar innerlijke processen in het bewustzijn van de toeschouwer... Ieder werk is om die reden in essentie een solo, zelfs al staan er twintig mensen op de scène." (John Martin, zeer invloedrijk Amerikaans danscriticus voor de *New York Times*, 1927-1962)

Louis Horst, die voordien samenwerkte met Denishawn, werd Grahams muzikaal directeur, begeleider, mentor en minnaar gedurende dertig jaar.

"Verscheidene heilige huisjes die werden afgebroken hadden te maken met eigenschappen die traditioneel als "vrouwelijk" werden beschouwd - ornament, vloeiende lijnen, lieflijkheid, gratie, lichtheid. Louis Horst maande Grahams dansers aan deze ideeën uit hun hoofd te zetten." (Deborah Jowitz, Amerikaanse danseres, choreografe en critica)

"Juffrouw Graham ziet eruit als een fanatieke profete. Heel haar voorkomen lijkt de minste coquetterie, vrouwelijkheid of schoonheid uit principe te verwerpen: een lang hemd, het haar strak achteruit getrokken, een geronde rug, uitstaande ellebogen, de schouders naar voren gestoken, gebalde vuisten of handen met gestrekte vingers... Alles geeft aan dat ze het "oudervetse" concept van de schoonheid en de gratie achter zich heeft gelaten, dat ze het principieel verwerpt." (Mikhail Fokine, Russisch danser en choreograaf)

Martha Graham ontwikkelde een heel eigen techniek die voor de meeste Amerikaanse dansers tot vandaag de basis vormt van hun opleiding.

"Voor mij kan de dans in geen geval vrij zijn. Ik ben een formaliste. Ik geloof steevast in het ritueel van het lichaam. Ik geloof in de formaliteit van de techniek en in vakmanschap." (Martha Graham)

"Mijn techniek wordt overal in de wereld onderwezen, behalve in Rusland; het is geen revolutie of strijd tegen het klassieke ballet: ik heb zelf ballet geleerd, ik respecteer zijn tradities. Ik zie geen enkele reden om driehonderd jaar ervaring in de bewe-

ging op te geven..." (Martha Graham)

"Martha Graham maakte op een nieuwe manier gebruik van de grond: niet alleen de voeten staan in contact met de grond, het hele lichaam gebruikt die grond voluit. De grond wordt voor Martha Graham wat de lucht was voor het klassieke ballet." (Jeanne Brabants, Belgisch danspedagoge en choreografe)

Grahams gezelschap bestond tot 1938 uitsluitend uit vrouwen. Erick Hawkins was haar eerste mannelijke danser.

"Ik ging Graham zien met de verwachting nog meer geschokt te zijn dan bij de samenwerking tussen Picasso, Cocteau en Massine (bij de Ballets Russes, ab). Ik was niet voorbereid op haar eenvoud en niet in staat haar authentieke primitieve expressie te vatten. Primitief was voor mij primitivisme, de Stravinsky van de Sacre en de Noces, met die veelheid van complexe kleuren, historische referenties en ingewikkelde orchestratie. Archaïsch was voor mij het archaïsme uit L'après-midi d'un faune, hedendaags was de chic uit Parade of Les Biches. Die eenzame danseres, niet eens zo jong meer, met haar Spartaanse groep van meisjes die zich allen schenen te dwingen tot replicas van de stalen vrouw die zij was, scheen mij naïef of pretentius toe - het een of het ander, dat kon ik niet uitmaken. Maar de kracht van de persoonlijkheid van die vrouw fascineerde me van het begin tot het einde." (Lincoln Kirstein, Amerikaans auteur, directeur van het New York City Ballet, in 1937)

Martha Graham vormde een groot aantal eminente dansers, leraars en choreografen, waaronder Merce Cunningham, John Butler en Paul Taylor.

"Zelfs als haar techniek mij verhinderd heeft te creëren, als ik ben ten onder gegaan in mijn maagdelijk lichaam door haar obsessies, als ik niet aanvaard dat alle vrouwen tragisch zijn en alle mannen goden, dan nog roep ik luidkeels "Bravo!" voor die passie, dat geweld, de visie van die scheppende vrouw." (Susan Buirge, Amerikaanse danseres en choreografe)

Martha Graham heeft ongeveer 180 choreografieën op haar naam staan, waarbij opvallend veel mythische en mystieke thema's voorkomen naast, even opvallend, verscheidene werken die puur Amerikaanse gevoelens vertolken.

"Ik heb veel Griekse onderwerpen behandeld, omdat ze universeel zijn. (...) Doorheen die verhalen kan men teruggaan tot het begin der tijden, naar de bron van emoties, gevoelens en dromen." (Martha Graham)

"Ik geloof dat de dans in essentie de verering, de aanbidding is van het leven, de rituele viering van een onbekende god, een god zonder naam. De dans mag niet enkel een kunst zijn, dat wil zeggen een ingebeelde leugen of een mooie vergeten droom; zij moet een daad zijn, een deelname aan het leven en een noodzaak." (Martha Graham)

"De Amerikaan is bezeten van het verlangen te bewegen, weg te gaan, nieuwe horizons te ontdekken. Het is dat instinkt dat Martha Graham zo duidelijk heeft uitgedrukt in haar solo Frontier." (Louis Horst)

Pas na 1950 maakte Martha Graham toernees met haar gezelschap door Europa, het Nabije en het Verre Oosten. Ze stopte met dansen op de scène in 1973, maar bleef verder choreograferen.

"Martha Graham was er voor ons, ze heeft alles omvergeworpen, alles veranderd, alles uitgevonden, maar men kan over haar niet spreken in termen van het verleden, zij gaat zonder omzien en ze is ons altijd voor." (Maurice Béjart, Frans danser en choreograaf)

Alexander Baervoets